

KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI O'QUVCHILARDA DISGRAFIYANI BARTARAF ETISHDA KORREKSION ISH

ARZIYEVA ORZUGUL

KIUT SAMARQAND FILIALI

Maxsus pedagogika fakulteti magistranti

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola pedagogik, psixologik, ilmiy, ommabop va maxsus adabiyotlarni o'rganish va tahlil qilish. uning kelib chiqish sabablari hamda korreksion-logopedik ishlarning mazmuni yoritilgan. Disgrafiyaning bartaraf etishda fonematik eshituvni rivojlantirish, tovush-tahlil va sintez malakalarini shakllantirish, yozuv jarayonini takomillashtirish hamda individual yondashuvning ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, amaliy mashqlar va pedagogik tavsiyalar keltirilgan. Disgrafiya nutq kamchiliklarini bartaraf etishda, samarali metodlarni aniqlash va foydalanishga qaratiladi.

KALIT SO'ZLAR: Disgrafiya, korreksiya, etiologiya, logopedik, pedagogik, kompleks, motorika, rivojlanish.

Bugungi kunda boshlang'ich sinf o'quvchilari orasida yozma nutqdagi kamchiliklar keng uchramoqda. Ayniqsa, disgrafiya bolaning savodxonlik darajasiga, o'quv faoliyatiga va psixologik holatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Disgrafiya — bu yozuv jarayonining qisman buzilishi bo'lib, unda harflarni almashtirish, tushirib qoldirish, bo'g'inlarni noto'g'ri yozish kabi xatolar kuzatiladi. Ushbu muammoni erta aniqlash va korreksion ishlarni samarali tashkil etish muhim ahamiyatga ega. Disgrafiyaning kelib chiqish sabablari; fonematik eshituvning yetarli rivojlanmaganligi;

- tovush talaffuzidagi nuqsonlar;
- og'zaki nutqning sust rivojlanishi;
- diqqat va xotira jarayonlarining zaifligi;
- markaziy nerv tizimidagi funksional buzilishlar;
- pedagogik qarovsizlik.

Kichik maktab yoshidagi bolalarda yozuv malakasi hali to'liq shakllanmaganligi sababli ushbu kamchiliklar yaqqol namoyon bo'ladi.

Disgrafiya turlari

Mutaxassislar disgrafiyaning bir necha turlarini ajratadilar:

1. **Artikulyator-akustik disgrafiya** — noto'g'ri talaffuz yozuvga ham ko'chadi.
2. **Akustik disgrafiya** — tovushlarni eshitish va farqlashdagi qiyinchilik bilan bog'liq.

3. **Agrammatik disgrafiya** — grammatik tuzilmalarning buzilishi natijasida yuzaga keladi.
4. **Optik disgrafiya** — harflarning grafik obrazini farqlashdagi qiyinchiliklar bilan xarakterlanadi.
5. **Til tahlili va sintezi buzilishiga asoslangan disgrafiya** — soʻz va gap tarkibini tahlil qilishdagi kamchiliklar bilan bogʻliq.

Disgrafiyaning bartaraf etishda korreksion ishlarning mazmuni

Disgrafiyaning korreksiya qilish uzoq muddatli va tizimli jarayon hisoblanadi. Korreksion ishlar quyidagi yoʻnalishlarda olib boriladi:

Fonematik eshituvni rivojlantirish

Bunda oʻquvchilarga tovushlarni eshitish, farqlash va tahlil qilishga oid mashqlar beriladi. Masalan:

- oʻxshash tovushlarni ajratish;
- soʻz boshidagi va oxiridagi tovushni aniqlash;
- tovushlar ketma-ketligini aytish.

Tovush-tahlil va sintez malakalarini shakllantirish

Oʻquvchilar:

- soʻzni boʻgʻinlarga ajratish;
- harf va tovush sonini aniqlash;
- kesma harflardan soʻz tuzish kabi mashqlarni bajaradilar.

Grafik va yozuv malakalarini rivojlantirish

Bu yoʻnalishda:

- harflarni toʻgʻri yozish;
- qoʻl motorikasini rivojlantirish;
- husnixat mashqlari bajariladi.

Lugʻat boyligini oshirish

Bolaning ogʻzaki nutqi qanchalik rivojlangan boʻlsa, yozma nutqi ham shunchalik samarali shakllanadi. Shu sababli:

- hikoya tuzish;
- rasm asosida gap tuzish;
- sinonim va antonimlar ustida ishlash tavsiya etiladi.

Individual yondashuv

Har bir bolaning nutqiy va psixologik xususiyatlarini hisobga olish korreksion ish samaradorligini oshiradi. Mashgʻulotlar bolaning qiziqishi va imkoniyatiga mos tashkil etilishi lozim.

Amaliy mashqlar namunasi

1-mashq. Tovushni aniqlang

Logoped bir nechta soʻzlarni aytadi. Oʻquvchi berilgan tovush qatnashgan soʻzlarni ajratadi.

2-mashq. Harfni toping

Aralash yozilgan harflardan soʻz tuzish:

- a, l, m, o → **olma**
- k, i, t, o, b → **kitob**

3-mashq. Nusxa koʻchirish

Qisqa matnni chiroyli va xatosiz koʻchirib yozish orqali yozuv malakasi mustahkamlanadi.

4-mashq. Rasm asosida hikoya tuzish

Bu mashq bogʻlanishli nutqni rivojlantiradi va grammatik xatolarni kamaytiradi.

Xulosa: Disgrafiya kichik maktab yoshidagi oʻquvchilarda tez-tez uchraydigan yozuv buzilishlaridan biridir. Uni bartaraf etishda logoped, oʻqituvchi va ota-onaning hamkorligi muhim oʻrin tutadi. Korreksion ishlarning muntazam va individual tarzda olib borilishi bolalarning yozma nutqini rivojlantirishga, savodxonligini oshirishga hamda oʻquv faoliyatidagi muvaffaqiyatini taʼminlashga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati

1. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining “Oʻzbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish boʻyicha Harakatlar strategiyasi toʻgʻrisida”gi Farmoni. // Oʻzbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari toʻplami.– T., 2017.– B.39.
2. 8.Ayupova M. Logopediya. –Oʻzbekiston Faylasuflari Milliy Jamiyati . Toshkent, 2007.
3. Ayupova M.Y. Logopediya: darslik/ M.Y. Ayupova; Oʻzbekiston Respublikasi Oliy va oʻrta maxsus taʼlim vazirligi. — T.: Oʻzbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2007. —560 b.
4. Ayupova M. «Korreksion ishlar metodikasi. (ma'ruzalar matni)». T 2005
5. Moʻminova L.R bolalarni logopedik tekshirish va oʻqitish- Toshkent